

KASVATUS.

Nr. 13

4 aastakäik.

JUULI

1922.

A. Aibo.

1922. a. j.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄALEKANDJA.

SISU:

1. Jaan Rümme. Poliitilised ja füüsilised üksused maadeteaduses.
2. J. Aumann. Mõisteline lugemine.
3. A. Öunapuu. Tähelepanekuid fänavustelt Tallinna seminaari sisseastujate võistluseksamitelt.
4. Eesti keele õpetajate kongressi ülesanded.
5. III üleriikline matemaatika, füüsika ja kosmograafia õpetajate kongress.
6. KROONIKA.
7. Organisatsioonide teated.
8. Üleskutse koolinoorsoole.
9. Koolikohtade bürooteated.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Eesti Õpetajate Liidu juhatus

korraldab 26. juulist — 5. augustini s. a.

esimese Eesti kasvatusteaduslise nädala.

Kasvatusteadusline nädal avatakse 26 juulil kell 11 e. l. üleriiklise õpetajate päevaga, mille kavas Eesti Õpetajate Liidu viieaastase tegevuse mälestamine ja rida kasvatusteaduslisi referaate tähtsamalt koolitegelasilt.

27. juulil algavad Berliini Kasvatus ja Õpekeskinstituudi lektorite loengud töökooli teooriast ja praktikast.

Loengutega esinevad:

1. Leipzigi õpetajate seminari ülemõpetaja Scheibner «Töökooli põhi-jooned vabavaimlise kooli seisukohalt».
4 loengut, à 2 tundi.
2. Õpetaja Werth, Berliinist, «Moodne üldalgõpetus (der gesamte Anfangsunterricht)».
8 loengut, à 2 tundi.
3. Koolinõunik Vogel, Leipzigi «Töökooli praktika».
4 loengut, à 2 tundi.
4. Õpenõunik Stiehler, Leipzigi «Joonistamine kui tähtsaim vahend praktiliste tööde juures kõigis õpeainetes».
5 loengut, à 2 tundi.
5. Prof. Dr. Schoenichen «Seksuaal pedagoogika».

Osavõtmismaks kasvatusteaduslisest nädalast on Õpetajate Liidu liigetel 200 mk., võõrastel 300 mk. Osavõtjale korraldatakse ühiskorter; ühiskorteri soovijail tuleb kaasa võtta padi, vaip ja voodilinad.

Osavõtta soovijaid palutakse endid suusõnal ehk kirjateel registreerida Õpetajate Liidu büroos (Tallinn, Pikk t. nr. 54.) Ülesandmistähtaeg on pikendatud 20 juulini.

Eesti Õpetajate Liidu juhatus.

Maidla vald Virumaal, vajab Sakala algkoolile

mees õpetajat - juhatajat
(muusika tundmine soovitav). Aido algkoolile
::: Õpetajat. :::

Valimine 16 juulil s. a. kell 11 e. l. Maidla vallamajas. Kohasovijaid palutakse dokumentide ära kirjad lühikese ülevaatega endisest tegevusest Maidla vallakoolivalit-susele, üle Lüganuse, sisse anda. Mõlemad koolid asuvad 4½ versta Püssi jaamast.

Uderna kõrgem algkool
vajab kutseõiguslist

nais-õpetajat.

Valimine 20 juulil s. a. kell 12 Uderna koolimajas, kooli hoolekogus. Lähem raudtee jaam Elva.

Vallavalitsus.

Tartu linna koolivalitsus
teatab, et

Tartu linna koolinõuniku

koht waba on.

Üles anda ainult kõrgema haridusega isikutel kuni 1. augustini s. a. Tartu linna koolivalitsuses. Raekoda, 3 kord, kl. 10—11.

Kirjalikud soowiavaldused peavad tarwiliste tunnistuste ja tempelmarkidega warustatud olema.

Tartu linna Koolivalitsus.

Järwa Maafonnamalitsuse Töö- ja
Hoolekande Osakond vajab

Maafonna Lastetodu juures olemale
6-klassilisele algkoolile Mäos (4 kilo-
meetrit Paidest)

1. koolijuhatajat,
2. õpetajaid. ==

Soowiavaldused ja teated hariduse ja
fennise tegewuse kohta tulewad saata 20 mk.
eest tempelmaksu juure lisades, hiljemalt
25 juuliks s. a.

Töö- ja Hoolekande Osakonna
juhataja: **A. Sobro.**

Asjaajaja eest: **Minajaka.**

Baltisti linna koolivalitsus
vajab linna algkoolile ja fügisel awatatawa
tekkkoolile joonistuse, laulmise ja loodusloo

õpetajaid.

Walimine 23. juulil s. a.

Koolimanem.

Mäo wallawalitsus, Järwamaal üle
Paide, vajab Bergmere 6 kl. algkoolile
5 õpejõudu.

Walimine walla nõukogus 26 juulil
1922 a. kell 12 e. l. Ülesanda walla-
walitsujatele kuni 20 juulini s. a., ühes
lühitese elulookirjeldusega, tarwiliste dokum-
entidega ja misjaguseid aineid õpetada
wõib. Balwe kirjal olgu 20 mrf. tempel-
mark ligi. Mäös, 10 juulil 1922 a.

Wallawalitsus.

Lihula valla koolivalitsus
vajab 2 kutseõiguslist

õpetajat

Tuudi-Liiva 4 klassilise ja Lihula 6 klassi-
lise algkoolile.

Erialad: loodusteadus, maateadus, laulu-
ja muusika koori juhatamine. Valimised
22. juulil s. a. k. 10 hom. hoolekogude ja
vallaõukogu ees. Kandidaate palutakse
ilmuda ehk kirjalikult ülesanda, kus juures
eluloo kirjeldus tarvilik.

Lihula valla koolivalitsus.

— Õpetajate Liidu —

õpevahendite osaühingut asutav toim-
kond teatab, et V. üleriiklise õpetajate
kongressi otsuse põhjal asutatava
õpevahendite osaühingu
„Töökooli“

põhikiri on Tallinna-Haapsalu Rahukogus
registreeritud ja ühing algab lähemal ajal
tegevuse.

Osaühingu liigeteks võivad olla kõik
Eesti Õpetajate Liitu koondunud organisat-
sioonid ja nende liikmed; osatähe suurus
on 1000 mk. sisseastumismaks 125 mk.

Lähemaid teateid ja osatähti võib saada
Õpetajate Liidu büroos, Pikk tän. 54, Tallinnas
— igapäev kella 12—3.

Asutav toimkond.

29. juulil 1922 a. on Kuivajõe vallas

Uue mõisa algkooli

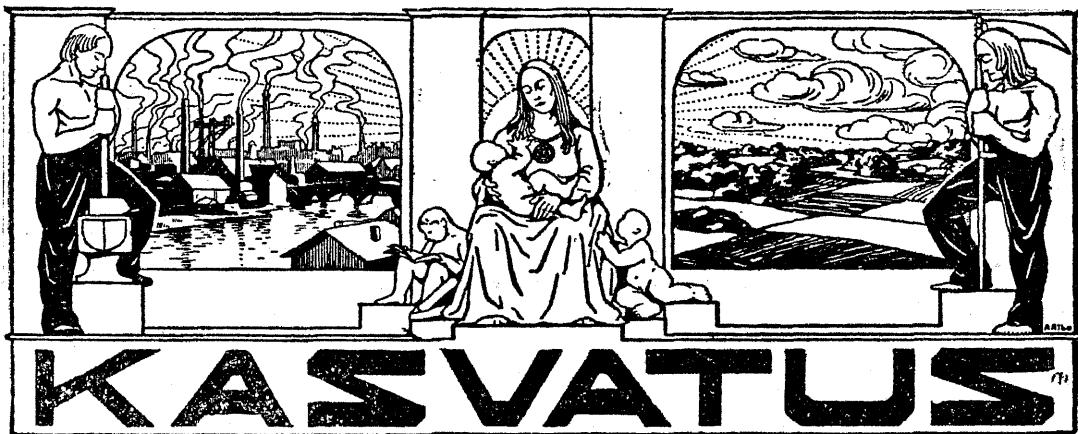
õpetajate

ja Oru algkooli

juhataja ja õpetaja

kandidaatide üles seadmine eelnimetud algkoolide peale.

Kandideerijaid Oru algkooli peale palutakse ilmuda Oru koolimajasse,
(Oru mõisa) kell 2 p. l. kaugus Kohila jaamast 16 versta ja Uue mõisa kooli
peale Uue mõisa koolimajasse kell 5 p. l. (Uude mõisa); kaugus Kohila jaamast
24 versta. Kirjade aadress: Üle Kose. Kuivajõe valla Koolivalitsus.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 13.

Juuli 1922.

4. aastakäik.

Politiilised ja füüsilised üksused maadeaaduses.

Jaan Rumma.

Füüsiliste üksuste leidmine ja piiramine võib olla väga mitmekesine, olnedes sellest, millistest vaatekohtadest välja läheme. Geograafilised tegurid, mis maa-alale annavad ta tõelise ilme, on ju väga mitmekesised. Pinnavorimid, geoloogiline ehitus, veed, kliima nähtused, taimekate, kultuuriline olukord jne., kõik need on tähtsad füüsiliste üksuste piiritamisel. Füüsiline üksus peab pakkuma kokkukõlalise ülevaate mitmekesiste geograafiliste nähtuste üle, mis üksteise päale mõjuvad ja nii terviku, individualiseeritud maa-ala moodustavad,“ ütleb Philippson oma „Das Mittelmeergebiet“is. Philippsoni teoses esineb füüsilises üksuses „Vahe-mere-ala“ s ühendava ja siduva lülina mitmekesiste maastikkude vahel Vahe-meri. Samuti esineb „Läänemeri ja osalt ka jääaja füüsika-geograafilised nähtused mitmesuguste maastikkude ja morfoloogiliste üksuste vahel sidemena“. Brauni „Das Ostseegebiet“is Böttcher võtab füüsiliseks üksuseks suuremad jõgikonnad, oletades, et see mingisugune loodusline tervik on. Muidugi pole sää-rane üksus vastuvõetav nii teaduslikult kui praktiliselt. Maa-alad, kust jõgi oma vee kogub, on liiga lahkuminevad oma iseloomu poolest, et neid ühendada

tervikuks. Jõgi on siin ühendavaks si-demeks mitmesuguste maa-alade vahel ainult liikimise mõttes. Samuti ühekülge-seina ilmuvad füüsilised üksused, mis põhjenevad ainult geoloogilisele alus-põhja ehitusele (nii nim. geoloogilised maastikud), tektoonilistele jne. tunnustele. Viimaselt nimetatud tunnused võivad olla küll vähemate maa-alaide piiritamiseks mõõduandvaiks.

Suuremate alade tektooniliste tun-nuste põhjal piiritamiseks tuleksid sega-dused. Nii tuleks Alpidest eraldada Itaalia, Prantsuse ja Saksa eelmaad, mis kliimaliselt ja taimekatteliselt ometi sin-na peaksid kuuluma. Samuti kuuluks tektooniliselt ühte Bretagne ja Cornwall ning Pariisi ja Londoni nõgu, Skoonia ja Kesk-Euroopa, mis muidu aga üks-teisest hoopis eemal.

Viimasel ajal on füüsilise üksusena esinend geograafia käsitamisel maastik. See mõiste on alguse saand Kirchhoffilt, kuid printsiip on olnud juba varem tun-tud (Leyser 1726).

Sõna „maastik“ on laenatud maali-kunstnikelt. Seal mõeldakse maastiku all kujundust vähemast maa-älalast, mida silm korruga võib tabada ja kus kõikide

objektide vahel valitseb teatud kokkukõla.

Mis maastik on, see on meile kõigile üldiselt enam-vähem arusaadav, olgugi et täpset matemaatilist definitsiooni raske on anda. Viimane asjaolu on võimaldand vaadete erinevise üksikute maastikkude piiritlemisel. Üldiselt mõistame maastiku all maa-ala, mida võime tabada silmaga, ja mis oma ühtlase ilmega erineb naabermaa-aladest. Passarge näeb maastikus „maa-ala, mis võimalikult kliima, taimekatte, pinnavormide, niisutuse, geoloogilise ehituse ja mulla pinnajärele terviku moodustab“. Sääli juures pole just vaja, et kõik tegurid ühtlaselt tugevalt esineksid.

Loomulik maastik liigestub oma korralamaastikeks ja need jaguamaastikeks. Viimaseid moodustavad jaguamaastiku osised, s. o. õige kitsapiirilised maa-alad, millel enam iseisvuse ilmet ei ole. Nii oleks siis maastiku pilt õieti sarnaste ja analoogiliste elementide permutatsioon, mille meie vahetumatu vaatluse järelalusena võime omandada. Maastikus avaldub kahe ilmaga elementide ühendus. Ühelt poolt reaalsed elemendid-maastikulised tegurid, mille siduvus annab omapärase ja erineva iseloomuga miljö ning, teiselt poolt, esteedilised elemendid, mis olgugi tingitud reaalsest, peegeldavad vaatleja hingelisest olukorrast olenevaid subjektiivseid suhteid antud maastikule.

Maastiku nimetamisel ja piiritlemisel tuleb eestkätt arvesse võtta pinna morfoloogia, mis pää motiiviks on maastiku mitmekesisusele. Reljeefist oleneb ju kliima, taimekatte, niisutus ja inimeste kultuuriline olukord teatud maastikus. Selle järele esinevad liigestuses ka teised tegurid — taimekatte, inimesetegevus jne.

Maastikkude kui ka teiste füüsiliste üksuste tarvitamisele teeb raskusi see asjaolu, et nende piirid täpselt, matemaatilise joone näol, alati määratavad pole. Tihti olenevad piirid, kui ka maastiku nimetus ja sisu, õpetlaste vaadetest ja eeldustest ning alustest, millest välja minnakse. Olgu selleks toodud mõned näited. Philippson nimetab Euroopat jagades maastikeks muuseas ühena neist Fennoskandiat, kuhu kuuluvad ka Skoonia ja Norra. Braun omas „Das Ostseegebiet“ võtab omale teise lähtekoha maastikkude määrangul ning saab ka teistsuguse liigestuse maastikeks, tal

jääb välja Norra ja osa Rootsist. Evald Banse, üks radikaalsematest uuendajaist maadeteaduses, toob veel kaugemale lahkumineva teistest maadestlastest liigestuse maadeteadusesse. *) Kui on olemas võimalused lahkuminekuteks teadusmeeste juures maastikkude ja teiste füüsiliste üksuste piiritlemisel, kui palju enam ei tekki takistusi hariliste koolimeeste juures.

Mida vähem maaala, seda kergem on sääli orienteerida ka füüsiliste üksuste leidmises ja kindlaks määramises. Iseenesest aga ei tohiks need asjaolud sugugi tagasi kohutada õpetajaid füüsilisi üksusi aluseks võtta maadeteaduse õpetamisel, kui nad ei suuda tõmmata otse matemaatilisel täpselt piirjoont ümber selle üksuse. Looduses ei esine säärased piirid, vaid üksikud maastikud sulavad pikkamööda teistega ühte, kohati võib laialdasel alal märgata naabermaastiku tegureid vaadeldavas maastikus — üks maastik nagu katab osa teisest.

Palju tähtsam on vast teine külg, mille päale täielise õigusega tähelepanu juhib S. Passarge oma „Süd Afrika“ eessõnas, s. o. nimelt, et puhtfüüsilisi üksusi aluseks võttes maadeteaduse õpetamisel unustatakse või jääb vähemalt eba-kindlaks ja pääliskaudseks poliitiline ja kultuuriline külg. See paistab silma ka Philippsoni ja Sieversi suurtes teostes, olgugi et nad seda katavad kompenseerida lõpukokkuvõtteis. See olukord on ka täiesti arusaadav. Maastikulised ja riiklikud piirid ei ühti pääaegu kunagi. Euroopa riikidest oleks vast ainult Inglismaa maastikuline tervik.

Säärased suured riigid, nagu P.-Am. Ühendatud riigid, Hiina, Vene jne. riigid mahutavad eneses väga mitmesuguse ja sageli kaugemale erineva iseloomuga maastikke, mis liigestusel koonduksid ka erilistesse maastiku aladesse. Ent vaadeldes üht riigi osa teistest eraldi, ei saa meie ülevaatlisku ja looduslikkude tingimustega seotud pilti poliitilisest organisatsioonist. Vaadeldagem, näiteks, Kerp'i õpperaamatu: „Die Landschaften Europas“, pangem tähele sääli, näiteks, Alpi maastikku. Veendumega peagi, et poliitiline ülevaade on jäänd sääli pääliskaudseks, kui mitte koguni nõrgaks.

*) Vaata „Kasvatus“ 1921 nr. 21, 329 lhk.

Päälegi märkame säääl veel liiga palju kordamisi, mis ainult vähe varieeruvad. On ju võimalik seda pääliskaudsust vast sellega parandada, et meie riiklikust korraldusest, siis kokkuvõtte teeme, kui kõik maastikud, mis kuuluvad teatud riigi osadeks, oleme üle vaadand. Kuid ka sellel, nagu teie märkate, on omad vead ja mitte väheldased.

Passarge omas „Süd Afrika's“ tarvitab umbes säärast metoodi, andes alguses üldise pildi Lõuna Aafrikas ja üksikuist maastikest ning lõpuks veel kokkuvõtte kultuurilistest suhetest ja riiklikest korraldusist. Ma ei taha kauem nende metoodide juures peatuda, vaid pean väitma, et teaduslikele töödele on täiesti vastuvõetav geograafilises ainekäsitamises maastikuline printsiiptal kujul. Seda leiame ka Saksa geograafide Philipppsoni, Brauni, Ule, Sieversi j. t. teostes, kuid kooli- ja õperraamatuis tuleb leida mingisugune kompromissmetood poliitiliste ja füüsiliste — maastikuliste — üksuste vaatluses. Sellega võimaldaksime ka neile inimestele, kellede ettevalmistus jätab vast mõndagi veel soovida, omandada ja edasi anda geograafilisi teadmisi vastavalt teaduslikele nõuetele.

Eelpool mainisin, et riiki võivad kuuluda mitmeilmelised maastikud, olgu, näät., endine Austria-Ungari riik. Riik

ei lahuta mitte neid üksusi, vaid, vastupidi, seob neid lähemini, tihedamini. Ajalooline tunne, majanduslik koondus, liikumisteed, ühine keel jne. võivad pakuda looduslikult erinevate maa-alade vahel siiski teatud sideme.

Seda asjaolu silmas pidades võiksime suurematena geograafilistena üksustena võtta riike — poliitilisi üksusi, mis lähemas vaatluses liigestame maastikeks, säääl juures müldugi viimaseid kirjeldades kokkukõlaliselt. Säärast jaotusviisi tarvitab ka Hettner omas Länderkunde's, Scobel, Harms, Mager j. t. Nii vaatleksime Saksamaad riiklikes piires olevaid füüsilisi üksusi, Prantsusmaad ja säääl olevaid maastikke jne. On õige, et poliitiline piir lõikab läbi mõnest maastikust, näiteks, Saksa ja Hollandi piir, kuid siin viga parandav sellega, et teatud poliitilist üksust aluseks võttes maadeteaduslikele kirjeldusele, vaatleme säääl ka piiriga poolitatud maastikke ja ühendame pärast teist naaberriiki vaadeldes sääälse osaga.

Kokkuvõttena peaks soovitama koolis maadeteadust õpetades aluseks võtta suurema üksusena riiki, selle reginaalses kirjeldamises aga füüsilisi üksusi. Neis ilmajagudes, kus pole esinemas otse kindlaid poliitilisi piire, nagu Aafrikas, Arktis, Antarktis jne. tuleks jääda ainult füüsiliste üksuste juure.

Mõistuseline lugemine.

Prof. N. Kulmann'i järele J. Aumann.

Mõistuselise lugemise esimeseks momendiks peab olema selle kirjatöö lugemine, mida mõeldakse arutada. Seda lugemist, eriti neil kordadel, kui tegemist on kunstilise materjaliga, peab toimetama tingimata õpetaja ise. Ainult oma esialgselt hästi läbimõeldud rõhuka lugemisega suudab õpetaja saavutada vastavat mõju ning luua teatud esteetilis meeololu. Mõistuseline lugemine annab juba iseenesest, ilma seletusteta, võimaluse paljugi kaasa elada, aru saada ja omandada. Kõigile on teada, et kunstlugemine avab meile kirjatöös, isegi hästi tuttavas, terve rea üksuguseid idusid ja meeolusid, mida varemalt ei aimatudki.

Kirjatööd lugeda on vaja tervelt. Osade kaupa lugemine on lubatav ainult

siis, kui üksikud osad sisaldavad endas täielikult lõppenud sisu. Kui üksikutes osades puudub lõpulik mõte ja üksus, siis võib osade kaupa lugemine isegi kahjulik olla, eriti siis, kui loetav kirjatöö õpilaste silma ees on. Siin on vaja arvesse võtta laste psühholoogia. Lapsed anduvad kiirelt mõjunditele ja neil puudub see distsiplineeritud tahtmine, mis aitab tagasi hoida emotsioone ning juhtida tähelepanu igal momendil sinna kuhu vaja. Seisakud ning arutused üksikute osade vahel ja keskel, kui terve kirjatöö alles tundmata, kutsuvad lastes loomulikult ellu igavust, kuna tähelepanu õpetaja töö vastu märksa väheleb päälesurutud küsimuse mõjul: „aga mis edaspidi tuleb?“

Müldugi võib oma autoriteeti mõjul

lapsi sundida mitte kaugemale tekstisse vaatama, võib isegi sundida raamatuid kinni panema ja niiviisi uuesti maksma panna välimise töökorra, kuid sisemist tähelepanu pole sellega tagasi võidetud. Õpetaja arvates on lapsed tähelepanematud ja nende mõtted laiali, kuna need mõtted tõepoolest on koondatud, aga koondatud ainult selle pääle, mida neile andis juba loetud kirjatöö ja millest neid vägivaldselt eemale kisti.

Õpilaste seisukord, kelledega loetakse osade kaupa ja kelledega arutatakse osade kaupa, tuletab alati meele inimese seisukorda, keda viidi mõne suure kunstniku pildi juure ja hakati siis väikeste osakeste kaupa seda pilti näitama, ilma et korruga terve pilt näha oleks, kusjuures ka õige peenelt seletama hakati iga pildi nurgakest: lõpuresultaadis sai nõrgestatud esteetiline mõju ja seletused ei äratand tarvilist tähelepanu. Lugemine üksikute „mõtete“ ja osade kaupa mitte ainult ei suuda luua esteetilist meeoleu, vaid kutsub vististi ellu isegi teatud väenu kirjatöö vastu, mis sai väsitava, kuiva ning sisuta töö allikaks.

Mõistustelise lugemise teiseks momentiks on leksikoniline arutus, s. o. nende sõnade ja mõtete seletamine, millest lapsed aru ei saa. See arusaamatus võib olla kaunis mitmekesine oma iseloomu poolest, näiteks:

1) lapsed kas sugugi ei suuda omale ette kujutada antud sõna tähendust, või kujutavad teda ette valesti;

2) neil pole reaalselt ettekujutust asjast, mis ühendatud antud sõnaga, olgugi et mõnikord see sõna iseenesest tuttav on; näiteks, teavad nemad sõna äke, kuid ei suuda omale ette kujutada seda põllutööriista, mis selle sõnaga nimetatakse;

3) nad saavad aru antud sõnast otsekoheses mõttes, kuid ei saa aru temast ülekantud (kaudses) mõttes;

4) nad saavad aru kõigist üksikuist sõnadest, mis kuuluvad antud lausesse või kõnekäändu, kuid ei saa aru selle lause mõtest (näit.: „valged käed armastavad võrast tööd“).

Kõiki neid külg on vaja silmas pidada leksikonilise arutuse puhul. Kui õpilased selle juures enestele sugugi ei suuda ette kujutada antud sõna, peab seda õpetaja ise seletama. Kui sõna tuntud on otsekoheses tähenduses, tund-

mata aga kaudses tähenduses, siis on vaja asuda üldisele klassitööle ja juhtivate küsimuste varal selgitada seda kaju, mis peitub kaudses tarvitamises. Samuti tuleb talitada ka sarnaste lausete juures, mis tervel kujul on arusaamatud, olgugi et neisse kuuluvad üksikud sõnad tuntud on.

Kõige suuremat raskust leksikonilise arutuse juures sünnitab nende sõnade seletamine, millede kohta lastel puudub teatud reaalne ettekujutus. Hulgised teadetekogumised, mis toime pandi väljamaal ja ka Venemaal reaalsete asjade ettekujutamise selgitamiseks laste juures, kes astusid linna- või külakooli, andsid terve rea õpetlikku juhatusi. Näiteks, ei ole paljud õpilased kunagi näinud päikese tõusu, ujuvat kala, tiiki, pole kuulnud käo kukkumist, pole näinud, kuidas kasvab rukis, kaer, õunapu, maasikas, ei suuda vahet teha tamme, haava, lepa, või jälle saha ja äkke vahel jne. Neil juhtumistel tuleb õpetajal tarvitusele võtta suusõnaline seletus, või jälle piltide, mudelite näitamine jne. Mida suurem on lastel ettekujutuste tagavara, seda kõlbulikumad on nemad üldse õppimisele; sellepärast peab ka kool selle tagavara suurendamise eest katkestamata seotud olema õpetamisega. Et mitte raskendada kirjanduslise teose lugemist ning rikkuda kogumulle ühtlust, on vaja teha sarnased seletused enne lugemist, või jälle neid piirata arvuliselt, leppides ainult kõige lihtsamate juhatustega.

Üldse on vaja leksikonilise arutuse juures seletada ainult niisugused sõnad ja laused, mis sisuliselt tarvilikud on teose igakülgseks arusaamiseks, ja mitte milgil juhtumisel kaugemale minna teose piirkonnast ning anduda kõrvalistele eesmärkidele. Kahjuks, lubasid isegi väljapajstvamad pedagoogid omale selles suhtes suurt üleliigsust. Bunakov, näiteks, soovib järgmist seletusviisi. Loetakse fraas „harakas lendas“ ja pannakse siis selle üle ette küsimused: „millest sa lugesid? mis tegi harakas? ütle, mis sa tead harakast? kuidas sa nimetad harakat sellepärast, et ta sulgedega kaetud on, sarnase noka ja sulgised tiivad omab? kuidas võib harakas veel liikuda? kes võib veel hüpata?”

kas see ükskõik ei ole, hüpata või käia? milles on vahe? harakast ütled sa et hüppas, aga kuidas ütled sa spkust, kitesest? paljudest harakatest?"

Sõnade seletused ise ei pea võimalikult omandama abstraktsete määruste iseloomu. Kui õpilane oskas näite varal seletada arutuse all oleva lause või tema asemele seada sünonüümilise, siis on ta temast nähtavasti aru saanud ja edaspidised seletused on tarbetud. „Omnis definitio periculosa est“ („iga määrus on kardetav“). Tõepoolest, kuipalju ei tarvita meie igapäev sarnaseid sõnu, mis meile arusaadavad, ent kui meilt küsitaks määrusi nende mõistete kohta, mis need sõnad avaldavad, siis sattuksime küll väga täbarasse seisukorda. Lastel on abstraktne mõtlemine niivõrd nõrgalt arenenud, et kuivad määrused neile koormana tunduvad. Ja sellepärast tulebki leksikonilise arutuse puhul ära hoida küsimusi: „mis see on?“, mis see tähendab?“

Samal põhjusel tuleb lastele alati abstraktsed mõisted, mis lugemisel juhtuvad ette tulema, ära seletada näidete varal, olgu need võetud kirjandusest või tõsielust.

Leksikonilise arutuse tehnikal on ka oma teatud tähtsus. Arutust võib talitada kahel viisil: õpetaja, kui läbi on lugenud kirjatöö, kas küsib õpilasilt, missugused sõnad ja laused neil arusaamatud on, või jälle, ilma et seda küsiks, juhib ise nende tähelepanu selle peäle, mis tema arvates antud kirjatöös lastele raskust sünnitab.

Esimesel viisil on suured paremused: ta õpetab lapsi loetud aine üle järele mõtlema ja omale aru andma, mis sääl oli neile arusaadav ja mis mitte arusaadav ei olnud. Kõik, kellel lastega on tegemist olnud, teavad, kuidas neil kalduvus on rahulikult mõelda minna asjadest, mis neile arusaamatud.

On siiski sellel viisil ka üks eitav külg: ta viivitab märksa tööd. Sellepärast on parem, kui üks mingisugune osa arutatakse nii ja ülejäänud osa seletamiseks tarvitatakse teist võtet.

Siin juures ei tohi leppida ainult niisuguste sõnade ja lausete seletamisega, mida õpilased ise näitavad: neile paisab sagedasti, et nad aru saavad, kuna tõepoolest aga aru ei saa. Ja sellepärast peabki õpetaja, valmistades end

tunni vastu, varemalt alati hoolega läbi mõtlema seda, mis tema arvates õpilastele mitte täitsa selge pole.

Mõistuseline lugemine, kolmandaks momendiks on töö loogilise külje omandamine. See külg võib sündida kas õpetaja küsimuste varal, mis puutuvad kirjatöö sisusse, või jälle küsimustega, mis selgitavad vahekorda üksikute osade vahel, või sarnaste küsimustega, mis esile toodud õpilaste enda poolt ja nõndanimetatud plaanide või päälkirjade väljatöötamiseks.

Mis puutub neljandasse momenti — kirjatöö idee, tema põhimõtte selgitamisesse, siis oneneb see arutuse osa, nagu kunstiline analüüs üldse, ainult õpetaja enese esteetilisest tundest ja peab kõige rohkem olema läbiimbund tema pedagoogilisest taktist. Analüüsi üleliigne peensus, huvi puudus tema vastu, saamatus otsekohe esteetilisest meeleolu saavutada — need ongi need veealused karestikud, mille otsas puruneda võib klassitöö edu.

Pääst kõnelemise väljatöötamine.

Mõistuseline lugemine lähedalt seotud on kirjakeelse kõnelemise väljatöötamine õpilaste juures. Selleks on muidugi vähe kirjatöö arutamisest küsimuskostmise süsteemi järele, vaid tuleb juba kõige varasematel aastatel õpetada lapsi tarvitama seotud kõnet.

Selle harjutuse puhul on vaja kinni pidada määrusest — mitte kunagi ei tohi last kõnelemise ajal segada oma märkustega, olgugi väärtuslistega. Kõik tegelikud pedagoogid teavad, kuidas vähehaaval ikka kahvatumaks jääb õpilase jutt, mis katkestatakse õpetaja alaliste märkustega. See on täiesti arusaadav: õpilase vaba mõtte- ning kõnevool rikutakse nende märkuste läbi, meeleolu langeb ning kõne muutub loomulikult viletsaks.

Muidugi mõista on vaja pärast kõnelemist juhatusi anda nii sisu kui vormi suhtes. Ei tarvitse karta, et õpetaja kui ka klass meeles ei suudaks pidada kõiki neid vigu, mis tegi kõneleja. Sest, olgugi, et ainult pool neist puudustest märagatavad olid õpilastele, siis sellelgi juhtumisel juba on ettevalmistatud pinda kõne kirjanduslikkuse ning loogikkuse tunde väljatöötamiseks.

Kirjatööde ümberjutustamise kohta on olemas kaks arvamist: ühed soovivad õpilastelt nõuda ümberjutustamist oma sõnadega, teised selle vastu — võimalikult lähedat ümberjutustamist algupärandiga. Teise arvamise poolehoidjad lähevad välja sellest vaatepunktist, et õpilastel täitsa iseseisvad kirjalike laused alles puuduvad ja sellepärast ülikaulik on rikastada nende kõnet õigete ning ilusate kõnelemisviisidega kirjanidusest. Muidugi ei tarvitse välgistada lapse kõnet ning vaja on jätta temale selles suhtes teatud vabadus: kui laps jutustada võib oma sõnadega, last jutustab, kui temal aga nappus tuleb oma sõnadest ja neid kirjanikult lae-

nab, siis on see täiesti seaduslik. Nii õppisid isegi suured kirjanikud.

Ümberjutustamise materiaalsiks võetagu peamiselt ka jutustava sisuga materjal: kirjelduste ümberjutustamine sünnib harilikult suure vaevaga, mis psühholoogiliselt koguni loomulik. Sellepärast ei tarvitse ka ümber jutustada salmikuid puhtlühilise iseloomuga.

Mõned pedagoogid leiavad, et ümberjutustamiseks salmikuid lastele sugugi soovitada ei või, sest et sarnane ümberjutustus luule ilu halvab. Ent kui asuda sarnasele vaatepunktile, siis tuleks loobuda juba igasuguse kunstilise kirjatöö jutustamisest, sest et ka kunstiline proosa ümberjutustamise mõjul samuti tugevasti kannatab.

Tähelepanekuid tänavustelt Tallinna seminaari sisseastujate võistluseksamitelt.

A. Öunapuu.

Võistluseksamitele oli ilmud laialt osavõtjaid — Tarvastust kummi Kolgani — kokku 88 õpilast, nendest poisse kõigest $\frac{1}{3}$. Et vastu võtta sooviti poisse ja tüdrukuid ligikaudu ühepalju, siis kujunes tüdrukute võistlus palju raskemaks, kuna poistest mõned ka nõrgema ettevalmistusega sisse said. Vastu võeti vist 22 tüdrukut ja 18 poissi. Ligi $\frac{3}{4}$ uutest õpilastest on maalt pärit, mida sehniste kogemuste põhjal tuleb soovivatavaks nähtuseks pidada.

Minu tähelepanekud kuuluvad eesti keele eksamile ja peamiselt kirjalikule, kuna suulise kohta ainult kokkuvõtte pakusin. (Et sarnastes kirjutustes kal laletungimisi võidakse otsida, ütlen siin juba alguses, et pole mul mõtetki käesolevaga kellelegi kallale tungida või kedagi maha teha. Ka ei taha ma näidata sellega, nagu oleks meie algkool üldiselt vilets. Puuduste ees aga ei tohi meie silmi kinni pigistada, vaid peame õppima neid tundma ja siis kõrvaldama. Ühte võimalust selleks pakub käesolev artikkel).

Suulisel eksamil lasti õpilasel teha lauseõpetuseline analüüs ühenduses mõnede vormide moodustamisega ja lasti jutustada kirjanikkudest ja nende tööd algkoolide õppekavade piirides. Kuna esimesed küsimused kergematel ju-

hustel enamuses kaunis rahuldavalt vastati, tegid kirjandusajaloolised küsimused tihti raskusi. Vastati, et ei olevat kirjanikke õppind, ei olevat seda kirjanikku või tööd läbi võtnud, olevat unustand jne. Osa aga oskas ka need küsimused rahuldavalt vastata. Üldiselt paistab silma, et algkooli lõpetajad, eriti maalt, on õige vähe kirjandust lugend. Muidugi on siin meie olud mitmeti süüdlased. — Et seminaari katsutakse võimalikult andekamaid õpilasi vastu võtta, siis tuli tihtigi need ettevalmistuse puudused tähelepanemata jätta.

Kirjatöö teemadeks olid: „Lydia Koidula elu ja tema tööd“ ja „F. R. Kreutzwaldi elu ja tema tööd“. Kolm hiljemalt tulnud õpilast sai teise teema.

Esimese teema oli valinud 64, teise — 21 õpilast. Esimese teema töid hakati varemalt ära andma. Teise teema töö toodi esimeseks järjekorra nr. 14 all. Edasi on segamini, aga viimased tööd kuuluvad jälle esimesele teemale. Sinna kuuluvad ka kõige lühemad ja rüpasemad välimusest tööd. — Linna ja maa vahel ei saa teemade valikus vahet teha: langevad pooleks protsendiliselt. Samuti on poistest teise teema valind 23%, tüdrukutest 25%. Mõnede koolide õpilased on annud ainult töid

Koidulast. — Teema kohta pean veel ütleva, et ei saa seda kuidagi õnnelikuks pidada õpilase andekuse määramiseks.)*

Tööde välimus ei jäta üldiselt väga hääd muljet. 30 tööd on isegi pliiatsiga kirjutatud, 38 tööle ääred üle kirjutatud, ehk küll need kooli poolt antud paberil enne olid murtud, kuuel on käekiri üldiselt segane ja kindluseta. Kõige pahema mulje jätvavad kahe poisi tööd, kuna vigade rohkusega üks tüdruk (op-tant) kõik üle lööb: tal on 20 rea kohta 38 õigekirja- ja lauseviga. Päril veata töid polnud; siiski „heaga“ oli märgitud neli tööd. Tööde pikkus kõigub 1—4 leheküljeni.

Esitan siin mõned õigekirja-, lause- ja mõttevead, katsudes neid väliselt liigitada. Mõned neist esinevad ühe korra, teised tulevad töödes sagedasti ette.

Arvan murdevigadeks kõige enam järgmisi: põllves, perekondas, hulkas, söötis (sööt), ikke (ikka), esimesed, ülesse, este, mingit, võera, kumbagis, peetasid, veike, teisa, teisu, oskanud, kuhugile, kusagil, halv (halb), luuletata, soovitadi, änamesti, leiganud, (aitas) isat, kehelkonnas, paremid, tulemata jne. Ka aleviku keel on mõju avaldanud miisugustes vormides nagu: juttusi, laulusi, milledest, tohtre (Michelsoniga), igate (moodi), loosid (lugu), kõikse (-saksapärane kõige see), läks kodu jne. Muute lõppude ja liidete vigadena võiksid esineda: salvesi, (mina) tahaks, (mina) sooviks, sügavad (luulet), tublid (pereinast), viis aastad, külase asusivad, töivad, olivad, arvatavaste, igaveste, enamiste, ütlebgi**), ilmusidgi, sursesgi. Välvetevead esinevad kõige selgemini p, t ja k juures, nende tähtede vigu aitavad suurendada veel teatud õigekirja reeglid ja harjumused. Siin märgiksime: öö-

*) Kirjatöö teema valisid algkoolide ja keskkoolide esitajad ühisel koosolekul enne eksamite algust.

Sarnane hindaks vast tuupimise ja mälu jõudu pääasjalikult. (Oligi kummaline juhus, kus arvati kedagi õpilast kirjatöö raamatust ära kirjutand olevat. Pärast selgus, et see oli lihtsalt pähe tuubitud kõigi detailidega. Kui takistuse puhul sõna ette öeldi, siis vuristati edasi).

**) Siin võib ka teatud vaate põhjal -gi õige olla. A. Ö.

bik, kurbdust, kirjanikudes, talveõhtudel, kinksepp, „Tuledorn“, muuteti, õpimas, rikaid, sõbrade, trükimata, aastades, avaltamata, hakkanud, õpimine, jätis (jätma), õpija, kooliõppitaja, vanematele, kardma, suur, mite, ika, jutusid, tütruku, selleaksed, ilukirjandusd. V o k a a l i d e v e a d : jäda (jääma), koodu (kodu), luletas, sureks (suur), sõnakulelik, jäävad, võera, mõldri, ramatu'd, vogava. Mõned lühenduse viiperused: nimetud (nimetama), kuulutud, kirjutud, (hooga) algatavale (rahvastööle), pühendet, saamd*), väsin jne. H - s õ n a a l g u l p u u d u b e h k o n ü l e l i i g n e : arvemaks, aiglane, eitis, üüti, (suure) ooga, häkitselt, happi jne. L a e n u s õ n a d e õ i g e k i r i : gümnaasium, gümnaasjum, kümnaasjum, misuni (misjoni) jubli (juubel), balaadi, pallaadisid. P ä r i s n i m e d : Jansen (tihti) Mihkelson (Michelson), Kreutzwald**), Kreuzwald, Fählman, „Lembit“, Inkovits, Kenge, Kupio (kuopio), veske, Lydja, pärnu, liidiale, K. R. Jakobson, kroonlinnas, koidula, Petrokratis, Vienis**), läti (tohtri), venemaa. — Tuleb ette veel: ni, kül, sell (-sellel).

Sõnade kokkukirjutamise küsimus on meil endil tihti selgusetu ja veniv. Sagedasti oleme ta õige väiksest mõttevarjundist või harjumusest. Raske on siin lastel õieti toimetada. Polegi pääaegu tööd, kus selle vastu ei eksitaks. Esitame siin ainult mõned tüübilisemad vead: pea teenuseks, selle aegne, vähja töbi, rahva mees, (Kreutzwald oli) hea tahteline (mees), neiu põlve (aastates), Eesti keelne, elu saatus, Emajõe, küla juttusid, kirja töö, Oja mölder, aja kirjandust, aja lehega, Kroonlinnas, täie ealiseks, kaas tegelane, („sadavakka“) tangu soola“, väljaandis, üleskasvis, ettevalmistama, kusta (kus ta), äratulles, sadavakka, isakäest, kokkuseada, Saksakeeles jne.

Kirja vahemärkide vigu tuleb üsna rohkesti ette. Väga tihti puuduvad komad, jutumärgid ja küsimusmärgid, või on vahetatud teisega. Kahekõned on vahel nii segased, et ei saa enam lauseid üldse eraldada.

*) -u- väljajätmist ei saa muidugi suureks veaks lugeda; vast oleks soovitatugi lühendus läbi viia. A. Ö.

**) Tehtagu vahet pärisnimedes w ja v vahel.

Lauseehituse vigadest siin näiteid (laused parandamata kujus) :

1) Vorm vale : Tänuilik peame meie temale olema. Väljamaal käies kirjutas ta hulk luuletusi. Ka harutati rahva tulevase käre käigu parandamisest. Ta töötas suurem jagu ajalehetöödest ise ära. Läks mehele ühe läti tohtrile. Ära sõites võttis tükk Eestimaa mulda kaasa. Madala katuse-aluses kambris on Kreutzwald vaimuküündla põlema süüdanud. Oli mõni aeg Tallinnas kooliõpetajaks. Käis kõrgem tütarlaste koolis. Vaba aegadel armastas ta jalutada.

2) Ebakohane ees- või tagasõna : Oli klaasivabriku peal kooliõpetajaks. Kroonlinnas igatses ta alati oma ilusa isamaa järel. Kohe peale (pärast) kooli lõpetamist hakkas ta isal abiks olema.

3) Valesi tarvitatud -ma infinitiiv : Nad ei tundnud endid küll õnnelikud o l e m a. Reis näis esialgu rõõmustama. Teda nähti istuma ja isat aitama. Temas nähti kirjaniku vaimu püsima.

4) Vale sõnade järjekord : Peale selle (pärast seda) kui ta tüdart selleks (oli) ette valmistanud oli. Kõikse paremini jõudis ta oma vaimu andeid, kirjatöodes ja Saksa keeles, mis neil kodune keel oli, ilmutada.

5) Kõrvallause koht ebaõige : Ta läks abikaasaga väljamaale, kes ennast täiendamas käis.

6) Sõna vales mõttes tarvitatud või muidu konarline ja ebastiilne lause : Siin jäi ka tema kirjandus vaiksemaks. Kirjutas õige süttivaid juttusi. Need anded oli ta oma isalt pärandanud. Pea tähtsus on just temal Kalevipoja kui Eesti eepose kokkuseadmine. Nüüd hingab ta (Koidula) rahus, aga tema tööd ei hinga mitte, need kõlavad veel igal pool. Siis hakkas tema ka ilukirjandust kirjutama tema ilukirjandusest on koege tähtsamadest Oja mõlder ja tema minija. Tema jutud rahva seas soojalt vastu võetud said. Siiski ilmusid veel mõned laulud ta sulest Kroonlinnas elades (laulud elasid sääl).

Mälu on mängind nii mitmelegi vingerpussi. Isegi vahetusi tuleb ette. Nii jutustatakse A. Haava elulugu Koidula kohta ja Jannseni elulugu Kreutzwaldiga ühenduses. Ka muidu kõneldakse huvitavaid asju : Koidula sündis Vändras, kus ta isa klaasivabriku pidajaks oli. Koidula sündis 1843. Vändras Tar-

tumaal. Lydia Jannsen sündis Tartumaal, Koidula sündis Viru-maal kooliõpetaja tütreana. — Koidula käis Tartu kõrgemas tütarlaste gümnaasiumis. Koidula läks Tallinna tütarlaste gümnaasiumi. Koidula ei saanud palju koolis käia. — Imelik et kõik tähtsamad inimesed ilma sõprateta ja üksikud on, nii oli ka Lydia Koidula. Koidula mees oli venelane ja selle tõttu juba asus venetus perekonda ja kadus kõik Eesti vaim ja püüded. Koidula hakkas kirjavahetusesse nimelt Fählmanniga. Koidulal oli isale kodus „Sakala“ toimetuse juures abiks. Lüüda Koidula tähtsamad teosed on „Ema süda“, „Ojamõlder ja tema minija“ ja „Musti loll“. Koidula oli näitekirjanik, suri 43 aastat vanaks, suri 1886 aastal. — Vanast Jannsenist kõneldakse : J. W. Jannsen hakkas Tartus alles „Pärnu postimees“ välja andma. Koidula isa oli klaasivabriku meister. — Lauluisa Kreutzwald sündinud Hageri kihelgonas Jõepära, Haopera ja Jõegesu mõisas. Veel kõneldakse : Kreutzwald käis õpetajate seminaaris. Kreutzwald pidi rüütelkonna seminaaris Eesti keele lektoriks saama. Kreutzwald asus Valga linnas. Kreutzwaldi tööd on Kalevipoeg, Mu isamaa mu õnn ja rõõm, Viina katk. Viimaks jäi tema tiisikuse haigeks ja lõpetas oma töö, ning elupäevad.

Seega oleksid tähtsamad vead ette toodud, kuid muu ongi igav ja raamatust ära õpitud.

Võiks katsuda seletada neid vigu, kuid praegusel juhusel oletustest kaugemale ei saaks. Nii võiks murdevigadest arvata, et õpetaja ei ole küllalt toonitanud ega esile lasnud tulla vahekorda, mis murde ja kirjakeele vahel. Seda ehk on tehtud, kuid on juhtunud eksamile tähelepanematud õpilased, võib aga olla, et eksami ärevuses on harjutused unustatud. Pärinimedest võiks arvata, et neid pole alati tahviile välja kirjutatud. Kirjanikkude elujuhtumiste vassimine tuleb vast sellest, et asi on liig mõõda minnes läbi võetud — programm ju pikk, mis läbi pidi võtma, kuna eelmistel aastatel teised kavad maksid. Siin võiks aga veel teisigi selletusi leida.

Sellest selgub, et vigade tõsise põhjuse teada saamiseks tuleb neid uurida üksikasjaliselt. Kui siis põhjused käes, tuleb vastumõjusid hakata otsima. Iga-

tahes ei tule siin nõrutunde tekitamist punasega määratud vihuga ja igava vi-gade ümberkirjutamisega paremaks abi-nõuks pöörduda. Tihhigi on vist ainult õpetajal tarvis teada, missuguseid vigu

õpilased teevad, et siis asja sellekoha-selt tervendada ja juba teiste abinõude-ga, lastes õpilastel tunda üllatust ja lei-duse rõõmu, äratades isetegevust.

Eesti keele õpetajate kongressi ülesanded.

Tartu õpetajate selts algatas mõtte kokku tulla Eesti keele õpetajatel üle-maalisele kongressile mõnede küsimuste selgitamiseks. Esialgsel nõupidamisel määratigi ära teatud küsimused. Aeg ja koht jäid lahtiseks. Lähemaks kava kokkusäädjaks valiti komisjon. — Siin-kohal tahaksime rõhutada eriti mõnda küsimust, mis päevakavasse tingimata peab paigutama.

Esimene nõudmine igale töömehele ol-gu: tunne oma ülesannet!

Kui sorida õpperaamatuid, tähele panna õpetamist, kõnelda sellekohaste õpetajatega ja lugeda isegi õppekavasid, siis ei saa lahti teatud kobamise muljest, — puuduksid nagu teadlikult ülesseatud sihid, nagu ei tuntaks emakeele õpeta-mise ülesandeid.

Ei taha ma iga sihi puudumist siin eitada, alateadvuses on ta vast igal ühel. Võtta programm läbi, võtta läbi süste-maatiline kursus — need on omast ko-hast ka teatud ülesanded, teatud sihid, kuid misvõrra on nad pedagoogi-lised, — selles seisab küsimus.

Kuigi on mitmed küsimusele lähema-le astund ja seda endale püüdnud selgi-tada, siis võib ka neil olla ebaarvamisi ja palju lahkuminekuid, sest avalikult pole meil küsimusega palju tegemist tehtud.

Et nüüd muretseda emakeele õpeta-jale täieline selgus, et näidata õppeka-va kokkusäädjale, mida me tahame, et selgitada õpperaamatu kirjutajale, mida talt nõuame, selleks peame ütlema ema-keele õpetamise materiaalsed ja formaalsed ülesanded. Eesti ühfluskoolis ja toonitama, mida taotame õpetades keelt kirjalikult ja suuliselt ja mis tagajärgi soovime näha kirjanduse õpetamisel.

Kui on see joon meil selge, kus emakeel ühes teiste ainetega soovitava kok-kukõla annab, kus ta meie üldiste kasvā-tamise ja arendamise printsiipidega ühte sulab, siis alles võime asuda õppekava-

de piiride märkimisele, võime sennised õppekavad kõigest shabloonidest ja ju-huslikust puhastada ja siis on hädaoht palju väiksem eksida materjaali roh-kuse rägastikku. Siis võib loota, et valitakse sihikindlalt kõige otstar-bekohasem sellest materjaalist, mis soovitav ja mis suudetakse teatud ajaga läbi töötada.

Õppekavade kokkuseadjale on väga tähtis tundide arv, mille jaoks ta ma-terjaali valib. Et aineid palju ja õpila-se tööjõud pole mitte piiramatu, siis ei saa tundide arvu suurendamist eeldada, vaid peab rehkendama juba määratud ajaga. Selle muutmise küsimus võiks aga kuuluda juba üldise kongressi kom-petentsi. Meilt võiksid ju sellekohased põhjendatud sooviavaldused tarvilisel korral esineda. Mõtete vahetamine oleks soovitavgi.

Arusaadavalt valime õppekavasse ai-nult kõige vajalisesemast selle, mis suudetakse meie ülesannete koha-selt läbi töötada ja mis õpilasele jõu-kohane. Aeg on endine viga — programmide kuhjamine — parandada. Põlisele didaktika reeglile — Non multa, sed multum — tuleb vana auväärt koht tagasi anda. Pole meil mingi õigust materjaali ja pro-grammide huvides teha kooli pääliskaud-suse edendamise asutuseks. Meil puu-dub see inimsalv, millega edasi pillavalt võiksimme ümber käia. Laps ja tema võimed olgu siin esimesel kohal.

Materjalide kuhjamine, mille vastu kindel sõna kongressil öeldagu, paistab eriti silma meie kesk-kooli uutes Eesti keele õppekavades. Selle materjaali rohkuse läbitöötamiseks on määratud kõigest 3 nädala tundi, mis teeb õppeaasta jooksul vaevalt 100 tundi*). Arusaadavalt võiks siin jutt

*) Ainult sel puhul, kui õppepäevi on 200.

olla ainult programmi läbiratsutamise eest, ja seegi jääks poolikuks olude sunnil. Ehk mis teedel peakski läbi võtma kõik need kuulsused, nagu: Homerus, Dante, Boccaccio, Petrarca, Cervantes, Richardson, Molière, Chateaubriand, A. Kivi, Hugo, Ibsen, Dostojevski jne., kui pole nende töid õpilastele anda lugeda? Või mõeldakse ainult nimedega tutvustamist või mõne töö kokkuvõtte läbikuulamist? Vaevalt suudaks see kirjanduslist haridust sõna tõesises mõttes täendada ja päälegi ei luba õnneks praegune pedagoogika sel teel kirjandust õpetada. Enesest on ju ilma kirjandusega tutvumine tarvilik ja soovitatav, kuid selleks olgu võimalused. Prantsalased olla pannud viimasel ajal isegi eriõpetajad ametisse, kes nii nimetatud filosoofia tundides kirjandusse puutuvaid küsimusi käsitlevad. Vaevalt saab aga neid kohustusi suuremal määral meie praeguse emakeele õpetaja kaela veeretada, päälegi meie oludes.

Kavade järele jõuaksime meetodide juure. Siin võiks kõne alla tulla algõpetuse, lugemise, kirjutamise, õigekirja, kirjatööde, grammatika, kirjanduse jne. õpetamise meetodid. Sellel alal „elame päevast päeva ja peost suhu“. Peaks selgitama seisukorda meil kõigi puudustega, tuleks tutvustada viimaste saavutustega välismaal — mitte

üksi Saksamaal, vaid ka teistes Euroopa maades ja Ameerikas, — tuleks seada üles sihtjooned, mida mõelda meil tuleks meetodide alal sammuda ja kätte juhatada sellekohane kirjandus.

Selle järele tuleks puudutada Eesti keele õpetamise ülesandeid, programmi- ja meetode võrakeelses koolis.

Lõpuks võiksid kõne alla tulla mõned põlevamad küsimused, mis puutuvad ainesse. Ses asjus tuleks mõne keeleteadlase ja kirjandusloolase poole pöörduda palvega, esineda ülevaatega teatud küsimuses. Teadagi oleksid järgnevad läbirääkimised ainult selgitava laadiga ja enamuse otsustest ei saaks siin juttu palju olla. Hädalisematest keeleküsimustest oleksid vist laensõnade õigekirja rõhk, sõnade kokkukirjutamine, küsimused, mis ühenduses keele uuendusega jne. On veel nimetatud õigekirja ühtlustamist üldiselt ja grammatika terminite küsimust.

Nii kogub liig palju materjaali läbitöötamiseks ühele kongressile. Muist peab sel korral välja jääma. Ei tohi aga kuidagi puududa esimesel kongressil ülesannete selgitamine ja kavade küsimus. Meetodidest võiks vast esimesel kongressil üle saada üldiste põhi- ja sihtjoonte ajamisega. Pärast peavad nad muidugi järjekorras kõik esile tulema.

—puu.

III üleriikline matemaatika, füüsika ja kosmograafia õpetajate kongress.

18.—20. aprillini 1922. Tallinnas.

18. aprillil kell 1/212 avab korraldava toimkonna juhataja koolinõunik hr. Chr. Brüller Tallinna tütarlaste kommerskooli ruumes kongressi lühikese kõnega, milles eeloleva kongressi tähtsust, sisu ja eesmärke toonitab. Valitakse ühelhäälel juhatusse hrd Kiivet Tallinnast, Koik Viljandist ja Hamoen Tallinnast, sekretariaati — hrd Kull Tallinnast, Kilksont Tartust ja Hiion Tallinnast.

Kongressi tervitavad ja soovivad edukaks tööks õnne: h-ra minister Bauer — haridusministeeriumi poolt, h-ra Annusson — Ülemaalse Õpetajate Liidu poolt, h-ra Veidermann — Tallinna lin-

na koolivalitsuse poolt ja h-ra Neuhaus — Tallinna Õpetajate Seltsi poolt.

Pääle tervituste tutvustab hr. Kilksont kongressi liikmeid eelmise kongressi otsustega.

Üldkoosolekud. Kongressi esimene päev.

Et Tartu referendid h-rad Treifner ja Rägo veel mitte kohale ei ole jõudnud, muudetakse korraldava toimkonna poolt kokkusaadetud päevakord ja esineb esimesena

I. h-ra Kiivet referaadiga: „Matemaatika sümbolika“.

Referent säeb oma ülesandeks selgitada, kas ja kui võrd on tarvilik matemaatika sümbolika ühtlus rahvusvaheliselt ja kui võrd meie koolide kohaselt. Selleks jagab ta sümbolid kahte liiki: 1) sümbolid, millel matemaatikas oma erikuju ja 2) sümbolid, millele vastavad kujud on võetud ühest või teisest tähestikust.

Esimese liigi sümbolid, nagu, näit., võrduse märk (=), võrratuse märk (< ja >) jne. on enam-vähem ühised kõikidele rahvastele. Ainult mõnel juhutamisel võib kahtlus tõusta. Nii tarvivad, näit., inglased kümnendmuru juures murdosa lahutamiseks täisosast mitte komma, vaid punkti (15,25 asemel 15.25). Meil tuleks aga ikkagi komma tarvitamist, kui üldisemalt tarvitavat, jätkata. Kasvatamise märgina tuleks punkti tarvitada, mis arvude või tähtede poolele kõrgusele tuleks kirjutada, nii siis 2 • 3, ja mitte 2.3 või 2×3. Jagamise märkidenä viib kahte tarvitada (: ja —), kuna viimast, s. o. kriipsu põikdiagonaalsihis ainult sel juhusel võiks kirjutada, kui murru mõlemad liikmed ühekohalised arvud on. Näit., võiks kirjutada $\frac{3}{5}$ ehk $\frac{3}{5}$, kuid ainult $\frac{17}{25}$. Ligikaudse võrdluse märgiks oleks soovitatav ≈ võtta, mis oma kuju poolest kahe kõverjoone löike võrdust meele tuletab ja mis isegi hoolsal kirjutamisel ainult ligikaudne võrdus on, sest et raske on kahte täiesti võrdset kõverjoone löiku kirjutada. Paraleelsuse märgil (II) võivad nooled otstel tarvituse korral lahknemat sihti määrata. Näit., tähendaks $\downarrow \uparrow$ kahte paralleelset joonlööku, mis oma sihi poolest lahknemat. Sarnaseid nooli võiks ka võrduse märgi juures lahknemat sihi tähendamiseks tarvitada, näit.: $3 \cong -$ j. n. e. Kolmnurkade ja üldse kujude ühtivuse puhul peaks lihtsat võrduse märki tarvitama; nii siis $\triangle ABC = \triangle DEF$, ja mitte $\triangle ABC \cong \triangle DEF$, nagu mõned seda praegu teevad. Pind- ja ruumalade ühtivuse korral võiks võrduse märgi alla vastav täht panna. Nii tuleks siis kirjutada ja lugeda:

$\triangle ABC \cong \triangle DEF$ (kolmnurgad ühtivad)
 " " " " " " on pind-
 " " " " " " [võrdsed.
 " " " " " " on ruum-
 " " " " " " [võrdsed.
 " " " " " " = 24 cm.² (kolmnurga pindala on 24 cm.².)

Teise liigi sümbolid lähevad üksikute rahvaste juures rohkem üksteisest lahku kui esimese liigi sümbolid, sest et siin juba väljarääkimine ja ortograafia suurt osa etendavad. Väljarääkimise järele peaksime, näit., siinus kirjutama, ja mitte sinus, nii ka koosinus j. n. e. Et rahvusvahelistele sümbolitele truuks jääda ja ka väljarääkimise vastu mitte eksida, tuleks meil lihtsalt kirjutada: sn, csn, tg, ctg, sc ja csc (sin, cos, tang, cotang, sec ja cosec asemel). Logaritmi võiks lg abil kujutada (lg asemel), mis ühtlasi ka kümnend-logaritmi tähendaks, kuna naturaall-logaritmi lg n võiks kirjutada.

Indeksid tuleksid lugeda ja kirjutada järgmiselt:

Am lugeda: a indeks m.
 A³ " a " 3 ehk a kolm.
 A' " a esimene (prim)
 A'' " a teine j. n. e.

Muude täieliste sümbolite juures tuleks tarvitada rahvusvahelisi, kui need üldiselt olemas on, nagu näit. ruumala või maht — v ja mitte R või M. Kus ei ole üldiselt tarvitavat sümboli, tuleks võtta tarvitusele see sümbol, mis vastab ladina või prantsusekeelse juurele; nii, näit., pindala jaoks s (prantsusekeelne surface) ja mitte F (saksa keelne Flächeninhalt). Algekoolis ei tohiks sümbolisi mitte tarvitada, ehk ainult õige vähesel määral. Sümbolite asemel tuleb saäl sõnad täielikult välja kirjutada, sest muidu võib sisu sümbolismi all kannatada. Läbirääkimistel toonitakse sümbolite ühtlustamine ja väljatöötamine tungival tarvilikuks. Ka füüsikas ja kosmograafias tuleksid kogu riigi koolide jaoks ühtlased sümbolid kindlaks määrata. (Kongressi resolutsioonid ja valimised selles küsimuses kui ka teistes aruande lõpul).

II. Direktor Blossfeldt'i referaat: „Funktsiooni mõiste juure viimine“ (saksa keeles).

Referent toonitab funktsiooni mõiste sissetoomise tarvidust keskkooli õppekavasse ning selle püüde ajaloolisi arenemisjärkusi, alla kriipsutatades Saksa loodusteadlaste koosoleku otsuseid 1905. a. ja Prantsusemaal Méray väsimata võitlust samal alal. Funktsionaalse olemuse mõiste on eluline mõiste; käskäes graafilise kujutamise viisiga teeb ta matemaatika õpetamise lihtsamaks, huvitamaks ja võimaldab loomulikku ja

kerget üleminekut kõrgema matemaatika valda. Soovitab ühtlasi ka geomeetria õpetamises ikka enam ja enam liikumise põhimõtet tarvitusele võtta ja üldise funktsionaalse arenevuse põhimõtet terve matemaatika õpetamise nurgakiviks seada.

Läbirääkimistel avaldakse mõnelt poolt kartust, et liialdane graafilise meetodi tarvitamine õpilaste võimist algebr. valemite muundamises ja ülesannete lahendamises analüütilisel teel nõrgestada võib. Edasi tähendakse, et referendi poolt esitatud mõtted ongi juba suuremalt osalt keskkoolides teostatud või vähemalt õppekavadesse võetud. Lõpusõnas arvab referent, et õpilane ehk vast küll keerulistes valemite muundamises nõrgemaks jääb, kuid selle eest võidab ta mõistus üldise matemaatilise arenemise pooldest.

Kolmas kongressi päev.

III. Direktor K u u s i k 'i referaat : „Füüsika õppekava d“.

Igal kongressil on füüsika ikka viimasele kohale jäänud, nii et aja puudusel võimalik ei olnud ainet põhjalikult käsitada. Näit., mineva aastase kongressi otsus füüsika õppekavade väljatöötamise komisjoni asutamise asjus on veel tänapäev teostamata. Sellepärast tahabki praegune kongress suuremat rõhku just füüsika päale panna.

Kavasid on kokku säetud juba õige palju, kuid nad seisavad kõik haridusministeeriumis. Matemaatika tarvitamist füüsikas tuleb piirata, sest et õpilaste teadmised matemaatikas nõrgad on. Ka ei ole meil võimalik läbi viia füüsika õpetamist laboratoorse meetodi alusel.

Läbirääkimistel tähendatakse selle pääle, et haridusministeeriumi poolt kokku säetud õppekavas füüsika jaoks määratud tundide arv nii väikene on, et sellega kuidagi viisi füüsikat rahuldavalt läbi võtta ei jõua. Ükski füüsika õpetaja, kes omast aimest huvitatud on, ei või sarnastel tingimustel töötada. Ka näib kavatsetav õppekava VIII. õppeaasta jaoks (sissejuhatus, mõõtmised, üldised eelteadmised, soojus, magnetism ja maakera magnetism) liig kirju olevat ning liiasti koormatud.

IV. Hra H e i n r i c h s i referaat : „Relatiivsuse teooria“ (venekeeles).

Referent tutvustab kongressi liikmeid nende vastoludega, mis Galilei-Newtoni klassilise mehhaanika põhimõtete ja hüpoteeside tagajärjel nähtuste ja katsete juures ilmsiks tulid ja kuidas prof. Einstein neid vastolusi oma relatiivsuse teooria abil rahuldavalt seletada katsub.

V. H-ra J a n s o n i referaat : „Kodusest füüsika õppeabinõude valmistamisest“ (venekeeles).

Kõmeleja näitab, et katsed omatehtud riistadega palju rohkem õpilastele arusaadavad on, kui vabrikus valmistatud aparaatidega. Ka vastab see enam nende arenemisastmele ja psühhikale. Kodusest õppeabinõude valmistamisest peavad õpilased aktiivselt osa võtma, kuna õpetaja ainult nõuandjana esinemä peab. Õigem oleks, kui sel teel valmistatud riistad kohe pärast katset ära lõhutaks. Harilikult on vabrikutest omandatud uued riistad läikivad, mille läbi nad õpilaste tähelepanu katse päält enda pääle tõmmavad. Väga tihti lähevad sarnased riistad rikki; kuna nende parandamine kulurikas on, siis jäävad nad kooli kabinetti vedelema. Pea igal koolil, kel füüsika kabinett, on suur hulk sarnaseid tarbetuid riistu.

Läbirääkimistel avaldatakse üldiselt ettetoodud mõtetele poolehoidu, kuid ei peeta seda meie praegustes oludes mitte läbiviidavaks, ehk igatahes raskelt läbiviidavaks. Mitmes koolis ei ole mingisugust materjaali, millest riistu valmistada. Päälegi nõuab nende valmistamine õpetajatelt aega ja oskust, mis just meie õpetajatelt puuduvad. Ka on vabrikus valmistatud riistadega eksperimenterimine tihtilugu palju täpsem. Muidugi ei tuleks meil ka valmistatud riistu lõhkuma hakata, sest on küllalt koole, kellel isegi võimalus puudub kõige lihtsamaid riistu endale muretseda.

VI. Prof. S a r v 'i referaat : „Geomeetria põhimõtetest ja põhilausest“.

Referent käsitas üldistes joontes uuema aja geomeetria põhijooni ja põhilauseid, tutvustades koosolijaid paremate geomeetria teadlaste töödega ja mõtetega sellel alal. Et geomeetria põhimõtteid ja põhilauseid tarviliku selgusega käsitada, selleks peab looma iseäraliku loogika märkide keele. Põhimõistete tuletamisel tuleb välja minna võimalikult

konkreetses mõistest, nagu „koht“ ja „pool“. Mõistete defiinimine mitme põhilause kaudu tuleb hädaabinõuks lugeda ja sellepärast tuleb ka ruum, tasapind ja sirgjoon otsekohe defiinida, nagu seda on teind täielikult Veblen. Uuema aja suuruse mõiste oma mitme laadiga on konkreetsem, kui Schatunovský üldine suuruse mõiste. Geomeetria põhilauseid kogu peaks olema ruuminähtuste vaatlemise protokollilaadi ja nimelt nii korraldatud, et iga järgmine lause tõesti midagi oluliselt uut ütleb ja sellepärast tõesti tarvilik on.

VII. H-ra Toim'i referaat: „Logaritmid õpetamine ilma astmenäitajate teooriata“.

Kõneleja näitab, kuidas logaritmid käsitamist võiks õpetada, ilma et vaja oleks võrdlemisi keerulist astmenäitajate teooriat läbi võtta, mis õpilastelt juba teatud matemaatilist arenemist nõuab. Tuleks lihtsalt tegelikult näidata, et on kaks rida arve ja nimelt sarnaseid, et kahe esimese rea arvu kasvatamise või jagamise asemel vastavaid teise rea arvusid kokku või maha arvata võib.

Läbirääkimistel tähendatakse, et referendi poolt soovitatud meetodi võiks ehk tarvitada igal pool, kus praktiline huvi esimesel kohal, kuid realgümnaasiumides, näit., peaks ikkagi ka edaspidi logaritmid teooria süstemaatilise kursuse läbi võtma. Toonitatakse veel, et niihästi ühe kui teise meetodi tarvitamisel ikkagi küsimusi tekib, milledest keskkoolis ilma tuestuseta tuleb üle minna.

Sekssioonide töö

Et töö viljarikkam oleks, jagunes kongress juba esimesel koosoleku päeval kahte — alg- ja keskkooli — sektsiooni, kus ainult sarnased ained arutusele, tulid, mis ühele ehk teisele tüübile eriliselt omased.

A. Algkooli sektsioon. Kongressi esimene päev.

Sektsiooni koosoleku avab õpetajate rohke osavõttel 18. aprillil kell 5 p. l. koolin. hr. Chr. Brüller. Juhatajaiks valitakse h-rd Chr. Brüller ja E. Martinson, sekretäärideks h-rd Tammann, Unt ja Kivirist.

I. H-ra A. Perli referaat: „Metoodilised nõuded aritmeetika“.

Referent esitab mõnesugused üldised metoodilised nõuded aritmeetika õpetamise alal ja selgitab pääasjalikult tehete meetodi, selle juures kommutatiivset, assotsiatiivset ja distributiivset seadust käsitades, nendel seadustel põhjenevaid arvamise viise ka ülesannete kirjalikul lahendamisel soovitades ja näiteid omist ülesannete kogust tuues.

Läbirääkimistel vaieldakse ülesannete grupeerimise vastu tehete arvu järele, niisama ka teadusliste andmete tarvitamise vastu aritmeetilistes ülesannetes, nagu see referendi ülesannete kogus on läbi viidud. Ka olevat vahetegemine jagamistehte juures mahutamise ja jaotamise vahel oststarbetu ning sünitavat õpilastele ainult asjata raskusi. Toonitatakse ühelt poolt keerdulesannete kasulikkust ja huivitust, teiselt poolt vaieldakse sellele vastu.

II. Prl. E. Jahnent's'i referaat: „Lay arvelaud“. Referent annab ülevaate Lay meetodist ja tutvustab kuulajaid arvude mõistete tutvumisel tarvitatava Lay arvelauaga ja sellekohaste tabelitega.

Läbirääkimistel juhitakse tähelepanu meetodi mõnesuguste puuduste pääle, mis arvude kujutamisel lastele takistusi teevad, nende vaba loome võimet sidudes. Tähendatakse ka, et käsitatud meetodil palju vastaseid on, et ta arvudega tutvumiseks ja nende vaatlemiseks häid tagajärgi annab, kuna ta tehete lahendamist küllalt ei võimaldada käsitada ja selle tõttu siis võib olla liiga ühekülgseks jääb.

III. H-ra A. Pärl'i proovikund: Aritmeetiliste ülesannete lahendamine.

H-ra A. Perli proovitunniks olid Tallinna II. realkooli V. õppeaasta õpilased kohale kutsutud, kuna tund lihtmurdudega ülesande lahendamist sisaldas.

Kuulajate arvustuse järele olid proovitunni pääpuudused järgmised: 1) tunniandja ei lasknud lapsi antud ülesannet korrata, mille tagajärjel ülesandemõte nähtavasti lastel segaseks jäi; 2) tunniandja tegi lastega võrdlemisi vähetegemist, kõneles ja kirjutas seda ise, mida oleksid pidand ja võind lapsed teha; 3) ei pidand silmas kõiki lapsi ühevõrra, tegi tegemist pääasjalikult kahe lapsega; 4) süvenes liig tehete me-

hanismi, kõrvaliseks asjaks jättes ülesande lahendamist; 5) tarvitab tehete juures asjata nimetusi ja 6) liialdas lihtmurdude tarvitamisega.

Tunniandja tähendas, et ta oma tunniga ettesäetud eesmärgile ei saanud, sest et lapsed talle võisid olla ning vähem arenend, kui ta seda oli ette arvanud.

IV. Pr. K. Silde proovitund: Arvudega tutvustamine esimese kümne piires.

Pr. K. Silde proovitunniks olid Õpetajate Seminari harjutuskooli I. õppeaasta õpilased kutsutud. Arvud võeti läbi 1 kuni 10. Õpevahenditena tarvitas tunniandja tabelisi, mune, kompvekke, kastanipähkleid, laste sõrmi, käteplaksutamist, hüppamist jne., mis arvude mõistet pidi selgitama ja kinnitama.

Arvustajad kiitsid pr. Silde elavust tunniandmisel ja võtete mitmekesisidust arvude lugemises ja kombineerimises. Puuduseks peeti: 1) õpetaja ei pidand tarvilise hoolega kõiki lapsi silmas, iseäranis tunni algul; 2) õpetaja pingutatud elavus liikumistes ja kõnes jäi mõjutata laste kohta.

Tähendati veel, et tundi mitte proovitunnina ei tule võtta, sest oleks võimata ühe tunni jooksul arvusid esimese kümne piires tutvustada lastele, kes nendega mitte juba varem tuttavad ei ole, vaid seda tuleb ennem kui demonstratsiooni võtta ja selles mõttes täiesti korraldada tunnistada.

V. H-ra Chr. Brüller'i referaat: „Algebra algkoolis“.

Kõneleja juhtis tähelepanu algebra õpetamise tähtsuse päälle algkoolis ning tähendas ära, kuidas ja millal algebrat algkoolis tuleb õpetada. Oma ettekande sisu võttis referent kokku järgmistesse teesistesse:

1) Algebra elementide algkooli toomine on kasulik ja tarvilik, sest ta lihtsustab ülesannete tüüpide vaatlemist, võimaldab induktsiooni tarvitusele võtmist ning rikastab ülesannete lahendamise viisid ekvatsiooni meetodiga, mille tarvitusele võtmine algkoolide iseloomuga

ülesannete lahendamisel möödapääsema ta on.

2) Algebrat tuleb käsitada võimalikult ligidas ühenduses teiste algkooli matemaatika osadega — aritmeetika ja geometriaga.

3) Iseäralisi tundisid algebrale määrata ei tule.

4) Et võimalik oleks algebra elementa korralikult läbi võtta, tuleb matemaatika tundide arv algkooli 6 klassis 5 pealt 6 päälle tõsta.

5) Algebra õppekava tuleb täiendada päätükiga: positiiv- ja negatiivarvud.

VI. H-ra K. Wilde referaat: „Propädeutiline geometria algkoolis“.

Referent kannab lühikese seletuse selle üle, mis geometriast tuleks läbi võtta algkursusel ning kuidas läbivõetavaid aineid käsitada.

Esimisel astmel tuleb selgitada keha, pinna, joone ja täpi mõisted.

Teisel astmel — tutvustada õpilasi sirglõiguga, kolmnurgaga.

Kolmandal astmel põhjalikum tutvumine sirglõiguga, tema mõõtmisega.

Neljandal astmel tutvumine sööri ja tema pinna arvamisega.

Kõrgem aste (6-s aasta). Sirkel tuleb tarvitusele. Pinna suuruse arvamine. Stereomeetria. Kolmnurkade taolus. Kolmnurga nurkade summa.

Läbiraäkimistel, mis õige elavad ja kauakestvad, selgitatakse küsimust, mis suguses järjekorras tuleks geometria materjaali käsitada, kas alates kehast või täpist, sirgjoonest või pinnast. Ühelt poolt soovitatakse pindade arvamise juures kaalumise meetodi tarvitada, kuna teiselt poolt seda mitte sündsaks ei peeta. Kuuldub ka arvamisi, et algkooli 3-ast või 4-ast õppeaastast alates juba isegi deduktiivset meetodi võiks tarvitusele võtta, kuna aga kõnelejate enamus selle vastu on.

Lõpuks paneb sektiiooni juhataja h-ra Chr. Brüller ette referendile hr. K. Wildele oma ettekande eest tänu avaldada, mida ka elavusega täidetakse. Selle pääle lõpetab juhataja algkooli sektiiooni töö.

Kroonika.

Töökursused õpilastele

korraldab haridusministeerium sel suvel Tallinna II. realkooli juures. Osa võivad võtta mõlemast soost õpilased. Kursuste algus 28. juunil. E. M.

Harjumaa õpetajate kongressi

korraldab Harjumaa Õpetajate Liit 12. augustil s. a. E. M.

Küpsus- ja täienduseksamid

peetakse edaspidi ainult Tallinna I. realkooli ja Tartu H. Treffneri asutatud realgümnaasiumi juures, nagu sellest haridusministeeriumi 21. juuni ringkirjaga teatatakse. Teised eksamikomisjonid sulutakse. Isikud, kellel eksamid pooleli, võivad neid jätkata Tartus või Tallinnas, kusjuures neil sulutud komisjonide juures tehtud eksamid arvesse võetakse. E. M.

Lastekodude tegelaste kongress

peeti ära 1. ja 2. juulil s. a. Tallinnas linna I. naisgümnaasiumi ruumides.

Osa võtsid töö- ja hoolekandeministeeriumi esitajad, lastekodade juhatajad, linna- ning maakonnavalitsuste hoolekandeosakondade ning lastekaitseühingute esitajad ja teised, kokku umbes 40 isikut. Kanti ette ülevaated lastekaitse korraldamise ning seisukorra üle Eestis ja rida referaate selle üle, kuidas meil tuleks lastekaitset, eriti lastekodusid korraldada. E. M.

Kutseksamid õpetajaile,

kes kolm suvikursust läbi kuuland, kellel aga mõnes aines eksamid või järelksamid tegemata, korraldatakse augusti kuu keskpaigas Tallinnas. Pääle nende eksamite suvikursustest osavõtjatele enam mingisuguseid eksame ei korraldata. Täpsemad teated eksamite alguse kohta annab haridusministeeriumi kooliosakond lähemal ajal. E. M.

Organisatsioonide teated.

Saarte, Õpetajate Ühingute Liidu avamis-koosolek.

oli 11. juunil Kuressaare linna algkoolis. Esitatud olid Kuressaare, Muhu, Põide, Karja, Valjala, Kärja, Kihelkonna, Loona ja Sørve õpetajate ühingud 15 esitajaga. Ühingute läbi kuulub Liitu 151 õpetajat.

Koosoleku avas õp. Kukk tervituskõnega. Juhatajaks valiti õp. G. Kukk, protokollikirjutajaks K. Vesmann.

Pääle volituste läbivaatamise asuti Liidu juhatuse valimisele. Kinnisel hääletamisel valiti juhatusse õpetajad G. Kukk ja M. Mikk (ühel häälel), M. Kommel (12 h.), M. Masso ja V. Maripuu (7 h.), kandidaatideks valiti õp. Hõbenik, Borman, Varest, Sarv ja Nääb; revisjoni komisjonil Pallas, Treimann ja Urban. Esitajateks Eesti Õpetajate Liitu valiti Kukk, Mikk ja Pallas. Järgneb eelarve kokkusaadmine. Liidu 1922. a. eelarve kokkusaadmine jäeti juhatuse hooleks sooviavaldusega, et asjaajajale tasu eelarvesse võetaks ja eelarve lähemal asemikkude kogu koosolekul ette kantaks.

Liidu lähemas töökavas tunnistati ülemaalse õpetajate kongressi kokkukutsu-

mine Kuressaares 20. augusti ümber tarvilikuks.

— Saarte Õp. Üh. Liidu juhatus pidas oma esimese koosoleku 12. juunil, kus ametid ära jaotati, 1922. a. eelarve 20.000 margalises kogusummas kokku säeti ja kongressi päevakord kindlaks määrati. Esialgselt võeti kongressi päevakorda järgmised küsimused: a) esimesel päeval: 1. Kasvatuse ja õpetuse ülesanded Eesti koolis. (Ref. palutud J. Annusson). 2. Kool, õpetaja ja ühiskond. (Ref. palutud P. Põld). 3. Koolimajad ja kooli sissesaad. (Ref. palutud F. Mikkelsaar ja N. Kann). 4. Saare haridusstatistika (Ref. Saaremaa koolinõun. J. Koppel); b) teisel päeval: 1. Õpetajate edasiharimine ja ettevalmistus. 2. Õpetajate organiseerimise tähtsus. 3. Õpetaja karskustöö koolis. 4. Uued õppekavad. 5. Koolitööde näitused. 6. Ekskursioonid.

Saaremaa Õpetajate Selts, kes selleajani Liidu ülesandeid täitis, on nüüd likvideeritud ja kassa on Saarte Õpetajate Ühingute Liidule elasi antud. Organiseerimata on Saaremaal veel Mustjala ja Kaarma-Suurevalla õpetajad.

—k.

E. Ö. L. Koolikohtade büroo teated.

Kooli nimi ja asukoht	Vajatakse	Mitme õpetajaga töötab kool	Mis ainet tuleb õpetada:	Korter	Kas on maa tarvitada:	Kaugus:	TÄHENDUSED
1. Kariatsi algkool Võrumaal.	1. mees-ehk nais-õpetajad.	2	Kõigis algkooli õppeainetes.	Ühetoaline oma ette.	on	1. Lähemast linnast; 2. Raudtee jaamast; 3. Vallamajast;	
2. Saru-Jaanimäe algkool, Võrumaal.	1. nais-õpetajat.	2	Saksakeelt, käsitööd ja joonistust.	Ühetoaline, köögi ja sahvriga.	on	1. 33 versta, vallamajast 33 versta. 1. Võru linnast 43 v. 2. Mõniste jaam. 5 v. 3. Vallamaja lähedal.	
3. Pütsepa kool, Rogosi vald, Võrumaal.	1. mees-õpetajat.	2		Oma ette.	on	1. Võrust 28 klm. 3. Vallamaja lähedal.	
4. Mehikoorma algkool, Meeksi vallas, Võrumaal	1. mees-ehk nais-õpetajat.	2	Käsitöö, võrad keeled, kodulugu, maateadus, osalt eestikeel ja matemaatika.	Oma ette, ühe toaline.	on	1. Tartust 55 versta. 2. Raudtee jaam. 55 v. 3. Vallam. 1 v.	Valitud võib saada perekonnata (üksik) õpetaja.
5. Rāpina realgümnaasium, Võrumaal	Koolijuhatajad, õpetajad, ja tagavara õpetajad.						Lähemalt kuulutuse küljel.
6. Savala algkool Maidla v. Võrumaal	1. mees-õpetajat-juhatajad.						Lähemalt kuulutuse küljel.

Üleskutse koolinoorsoole.

Noored, Teie olete oma koolitöö lõpetanud ja tõttate maale, et möödaläinud kooliaasta väsimusi vabas looduse rüpes välja puhata.

Kärsitu noorusvaim, mis hoidnud Teid kogu kooliaasta alalises tegevuses ja ülevoolav noorusenergia ei lase Teid ka maal täiesti tegevusetu olla ja sunnib otsima vaba aja mööda saamiseks kohaseid tegevusalasid.

Raamatukogude Korralduse Selts pöörab palvega Teie poole, koolinoorsugu, eriti just aga, maakoolinoorsugu, ohverdage oma vaba aeg meie kõige tähtsama üldishariduslise asja, rahvaraamatukogude, edendamiseks.

Võrreldes teiste kultuurimaadega on meie rahvaraamatukogude võrk liig õre, päälegi on suurem jagu tegutsevaid kogusid jõuetud, ega suuda rahuldada lugemismaterjaali nappuse tõttu, lugejapublikumi minimaalsemaidki nõudeid. Raamatukoguvõrgu tihenemine ja kogude täiendamine on möödapääsemata, kuid kogude eneste jõul pole see teostatav ja jääb üle, pääle riiklise toetuse, ainuke väljapääsutee, seltskondline abi, mille korraldamisele rutuliselt asuda tuleb.

Sel alal avaneb Teil väga tänuvääriline ja laialdane tegevuspõld. Tutvustage oma ümbruskonna elanikke rahvaraamatukogude tähtsusega, õhutage neid uute kogude asutamisele, kus need veel puuduvad, ja tegutsevate kogude toetamisele, rahas ehk kirjandusega. Kus kohalised olud seda aga vähegi lubavad, asuge ise tegevusse, korraldage ühes kohaliste seltsitegelastega rahvaraamatukogude toetamiseks pidusid ja näitemängu-õhtuid, nagu see viimasel ajal sagedaseks nähtuseks on saanud, missugust fakti siinkohal konstateerida Raamatukogude Korralduse Selts oma kohuseks loeb.

Saagu üle maa traditsioonilisteks iga-aastased suve- ja rahvapildud, mis koo-

linoorsugu oma koduvalla ehk -küla kultuuriliste ettevõtete toetamiseks korraldab.

Oiglaselt hinnates seda tähtsust, mis omanud rahvaraamatukogud rahva üldishariduslise tasapinna tõstmiseks, on meie tuntud näitekirjanikud O. Luts ja A. Teppan loobund oma näitemängude ettekandmise loa eest võetavast tasust neil kordadel, kui pidud korraldatakse rahvaraamatukogude toetamiseks ja nende sissetulek selleks otstarbeks ära tarvitatakse.

Raamatukogude Korralduse Selts kutsub kõiki asjast huvitatud isikuid ja selte raamatukogude toetamiseks ära kasutama ülemalnimetatud näitekirjanikude vastutulelikkust ja toime panema pidusid uute kogude asutamiseks, kui ka tegutsevate kogude täiendamiseks.

Kõne all olevate näitekirjanikkude tööde tasuta ettekandmise asjus, tuleb sellekohase teadaandega pöörata Raamatukogude Korralduse Seltsi poole ära tähendades ettekantava näitemängu nime, ettekandmise aeg, raamatukogu, mille hääks pidu korraldatakse ja kogu asukoht. — Näitemängude tarvisminevaid eksemplaare võib saada o.-ü. Noor-Eesti Kirjastuse ladust, Tartus, Rüütli t. 4.

Seltsid ja asutused, kellel raamatukogud olemas, kui ka raamatukogu liikumisest huvitatud isikud astuge Raamatukogude Korralduse Seltsi liikmeks (liikmemaks 100 marka aastas). Koonduge Raamatukogude Korralduse Seltsi ümber, loote omale ajutise keskkorralduse, mille ülesandeks raamatukogude huvide kaitsemine.

Kogude täiendamiseks nõudke soovitatavate raamatute nimekirju, mis iga ühele hinnata kätte saadetakse.

Raamatukogude Korralduse Seltsi juhatusel nimel: Lui Olesk,
esimees.

Trükivea õiendus

„Kasvatus № 12“ Jül. Haarmann'i ärikuulutuses peab olema telefoni № 19-94 asemel 19-04.

Järva Maakonnakoolivalitsus vajab

- õpetajaid -

1. Keskkoolidele kõigi õppeainete jaoks.
2. Algkoolide õpetajaid ja koolijuhatajaid.
3. Tagavara õpetajaid.

Sooviavaldustele tuleb tempelmaks (20 mk.), elulookirjeldus ja kõik teated hariduse ning senise tegevuse kohta juure lisada.

Kohasoovimistest teatab Maakonnakoolivalitsus koolidele ja kohalistele koolivalitsustele.

Järva Maakonnakoolivalitsuse

juhataja: J. Söödor.

Sekretääri eest: J. Voimann.

Võrumaa Koolivalitsus vajab Rõpina avalikule realgümnaasiumile vastava haridusega

koolijuhatajat ja õpetajaid

aegloas, loodusloos, maadeteaduses, matemaatikas ja vöörastes keeltes.

Ühtlasi vajab koolivalitsus ühte

tagavara õpetajat.

Sooviavaldused kohasaamiseks (20 margalise tempelmargiga) tulevad saata Võrumaa koolivalitsusele kuni 15 juulini ühes lühikese elulookirjeldusega ja tarviliste tunnistustega.

Rõpinas on koolijuhatajal ja õpetajail kasutada mõisa õunapuuäed ja koolimaa.

Võrumaa Koolivalitsus.

Järvakandi 6. kl. algkool

(Harjumaal) vajab ühte

- õppejõudu -

Valimine 22. juulil s. a. kell 2 p. päeval Järvakandi vallamajas. Sooviavaldusi ühes tarviliste dokumentidega ja elulookirjeldusega palutakse valla-koolivalitsusele saata aadressil: Järvakandi kaudu. Lähem raudteejaam. Keava. Saksa keele oskamine soovitatav.

Valla-koolivalitsus.

Alavere valla Alavere algkool

vajab

koolijuhatajat ja õpetajat

ja Alavere valla Pikva algkool

koolijuhatajat.

Valimine vallanõukogu ees 24. juulil s. a. kell 12. Sooviavaldused kohasaamiseks (20-margalise tempelmargiga) ühes tarviliste tunnistustega tulevad saata Alavere vallavalitsusele. Aadress Kehra kaudu.

Vallavalitsus.

Käesoleva numbriga saadetakse kõigile 1921. a. aastatellijatele „Kasvatuse“ kaasanne Faria de Vasconcellos'i

„Uus kool Belgias“

„Kasvatuse“ toimetus

